

Preporod in renesansa stripa

Leto 2008 – prvi poosamosvojitveni stripovski bum

Žiga Valetič

V enem letu je v Sloveniji izšlo vsaj deset izvirnih knjižnih stripov slovenskih avtorjev, založbe pa kot po tekočem traku izdajajo ključne prevode sodobnih stripovskih klasik v obliki grafičnih novel.

K rojstvu novih generacij stripovskih avtorjev, ki lahko nagovorijo kogarkoli in vse družbene sloje, najbolj doprinese motivacija v rednih časopisnih ter revijalnih angažmajih. Hudomušna socialno-psihološka provokativnost stripovskih avtorjev prinaša pomembno vizualno razsežnost k tematiziranju takšnih in drugačnih družbenih anomalij. Zatorej ne čudi, da se je največ sodobnih slovenskih striparjev prekalilo pri subverzivnem tedniku Mladina, ki je ob koncu osemdesetih s pobudami Iva Štandekerja pomagal ustvariti novi rod risarjev kot so Zoran Smiljanić, Dušan Kastelic, Tomaž Lavrič, Iztok Sitar, Srečko Bajda in drugi. Prav nekatera imena teh posameznikov, ki so bili rojeni v zgodnjih šestdesetih letih, pa so tudi imena tistih, ki danes jadrajo na novih valovih in ustvarjajo z več vetra kot kdajkoli prej. (Spomnimo se na primer, da je Dušan Kastelic na letošnjem Festivalu slovenskega filma prejel vesno za izjemni kratki animirani film Čikorja an' kafe.)

Strokovno revijalno dogajanje v Sloveniji se sicer bolj ali manj odvija v zavetju Stripburgerja, mesečnika, ki je začel izhajati kmalu po osamosvojitvi. Najprej je vključeval tudi druge vsebine, sčasoma pa se je prelevil v čistokrvno artistično revijo mednarodnega ugleda, ki jo že od samega začetka spremljajo vzporedne dejavnosti. Poleg Stripburgerja pa je leta 2006 začel izhajati tudi dostopen mesečnik Strip Bumerang, ki se naslanja na prevode svetovno znanih stripov.

Prevodne grafične novele in serije

V zadnjih dveh letih nas je prijetno presenetila renesansa tujih grafičnih novel v slovenskem prevodu. Gre za pomembnejša in/ali komercialno vidnejša del, s katerimi bodisi ciljajo na mlajšo populacijo (Craig Thompson: Odeje), ali pa s specifičnim podajanjem vsebin, ki jih premore le stripovska domišljija, polnijo vrzeli v dojemanju izrednih pojavov, v prvi vrsti vojn (Art Spiegelman: Maus; Joe Sacco: Varovano območje Goražde). Družbene teme kot so religija, žensko vprašanje in trk civilizacij je izvrstno upodobil Perzepolis, iransko-francoske avtorice Marjane Satrapi, po katerem je bil posnet večkrat nagrajen animirani film, nominiran za oskarja. Prevedeno je bilo tudi kulturno Stekлено mesto, romanopisca in scenarista Paula Austerja, ena od založb pa je začela objavljati celo japonske mange, natančneje, zgodbe o Princesi Ai, kar lahko označimo za zares drzno podiranje mej med kulturami. Stripi – v nasprotju s katero drugo vejo umetnosti – mnogo lažje tematizirajo skrajne pojave: na eni strani nam prinašajo svet domišljije, kot denimo v Anderssonovem Pixyju, na drugi strani pa upodabljajo socialne situacije kot v Clowesovem Svetu duhov ali človekova bolezenska stanja, kot v seriji knjig Davida B.-ja Na božjastni poti. Tudi ti trije kulturni izdelki so že pristali v slovenskih knjigarnah, Na božjastni poti že z drugim delom. V zadnjem času so se nam ponudili tudi prevodi štirih legendarnih francoskih pustolovskih stripovskih zvezkov o humorno-jeznem Iznogudu, ki ga je ustvaril velikan med pisci stripov, René Goscinny, trenutno pa ta strip izhaja na kulturnih straneh Dela. Zaradi pomanjkanja kakovostnih stripovskih zvezkov za mlade

in najmlajše, ki ne bi prihajali samo iz visoko komercialnih disneyjevih voda, nas razveseli dejstvo, da je novembra izšel strip Mali Guj in njegov Zmuj, hrvaških ustvarjalcev Darka Macana in Frana Petruše, vidnih stripovskih protagonistov pri naših sosedih.

K sodobnemu stripovskemu preporodu pa je na svoj način seveda doprinesel tudi Hollywood, saj vso preteklo dekada ustvarja filmske adaptacije stripovskih serij in novel, ki so kot po tekočem traku nastajale pred tridesetimi, štiridesetimi in več leti, tako kot danes nastajajo filmi in serije Spiderman, Batman, Hulk, Ironman, Fantastični štirje, Asterix, Mesto Greha, V kot vroče maščevanje, Watchmen, Iskan, 300 itd.

Sodobna slovenska stripovska produkcija

Lani je izšel temeljni pregled domačega stripovskega ustvarjanja in njegovih protagonistov. V velik format in trde platnice ga je zložil Iztok Sitar, tudi sam zaslužno umeščen v sedemdesetletno Zgodovino slovenskega stripa. Kljub finančni podhranjenosti branže pa pravzaprav vse zdi, da se je pri stripu vse šele dobro začelo. Začnimo torej pregled letošnjega domačega ustvarjanja pri Sitarjevem Dnevniku Ane Tank, ki je tudi zadnji letošnji strip, ki bo v kratkem prišel v knjigarne. Gre za »ljubezensko zgodbo z okusom heroina«, urbano umetnino, ki s kromatsko izbranostjo in likovno naivnostjo omili še tako težke teme kot so posilstvo, odvisnost ali slovenski fenomen samomora.

Marjan Pušavec in risar Zoran Smiljanić – sicer odličen poznavalec vesternov in filmske glasbe –, sta se z Meksikajnarji lotila zalogaja v petih delih, ki se bodo po napovedih razvlekli na deset let ustvarjanja. Laibach je drugi del tega stripa, tematizira pa prezrto epizodo slovenske preteklosti, ko so se Slovenci borili v Mehiki za avstrijskega cesarja Maksimiljana. Vrhunski likovni izdelek, ki izgleda kot filmski »storyboard«.

Tik pred volitvami je provokativna Madina izdala strip Sokol in golobica, ki jo njihovi bralci poznajo kot svežo, zabavno in provokativno serijo, v kateri je slovenska politična srenja prikazana v nadrealistično seksistični luči. Zgodba se vrti okoli ljubezenske romance med Janezom Janšo in Urško Bačovnik, v glavnih vlogah pa nastopajo še Borut Pahor, Dimitrij Rupel, Katarina Kresal in drugi. Avtorja sta risar Toto in pisar Lovro Matič.

Andraža Poliča poznamo kot pesnika, skladatelja, glasbenika in igralca, ki zna s svojo poezijo seči onkraj kulturnih meja Slovenije (in Zahoda), David Krančan pa je mlad likovni ustvarjalec izjemnega talenta. Na prvem tiru je tako združba Poličevih minimalističnih haikujev ter Krančanove umetniške likovne pripovedi. Gre za knjigo izjemne estetike, ki vneta briše meje med umetnostnimi zvrstmi.

Bratovščina sinjega goloba spominja na Seliškarjevo mladinsko klasiko, ki je na skrivnostnega avtorja P. S.-ja vplivala do te mere, da je družčino želel videti v novih dogodivščinah. Ilustrator Jakob Klemenčič pa svojo knjigo označi za piktofikcijo, saj je več kot le ilustrirana zgodba. Vezno romaneskno tkivo nadgrajujejo tako ilustracije kot pogosti stripovski vložki in tudi tukaj gre za nov pristop in prestavljanje meja.

Izar Lunaček je med letoma 2004 in 2005 svoj pasični strip Oklepaj vsak petek objavljaj na Delovih kulturnih straneh. V njem podaja miniaturne peripetije kapitalističnega želvaka O-ja in socialno osveščenega revolucionarja Polža. Poleg likovne bistrumnosti ga krasi pomenljiva besedna akrobatika ter filozofski dodatek kot pasica v spodnjem nadstropju. Butična izdaja stripa po partizanski ceni osmih evrov dokazuje, da bi se denar in sociala vendarle morala znati sprehajati z roko v roki.

V Forumovi zbirki Republika strip redno izhajajo zbirke ali serije posameznih stripovskih ustvarjalcev, Deveta soba pa ponuja različne avtorje, ki se vežejo na skupnega idejnega očeta, v tem primeru na pisatelja, dramatika in režiserja Vinka Möderndorferja, ki je letos izdal kar tri zbirke kratkih zgodb, za nameček pa pobral vrsto nagrad na Festivalu slovenskega filma za

svojo Pokrajino št. 2. V Deveti sobi najdemo sedem pripovedi, ki obravnavajo nekaj tipičnih pisateljevih, pa tudi stripovskih tem: samomor, težavno socializacijo, preganjanje čarovništva, politiko, spolnost, ljubezen in smrt.

Pri projektu Mostovi, ki k nam prihaja že kot tretji in zaključni zvezek, na pobudo Cirila Horjaka sodeluje več srbskih in slovenskih stripovskih avtorjev. Mostovi so praznik humorja, ki premošča dežele in zmore nasmejati tudi zgodnje najstniško bralstvo. V taisti zbirki Republika strip so doslej sicer izšle Sitarjeve Glave, Kociprovi Dika in Podgana, Kocjanova Pagatova izpoved, Lavričevo Slepó sonce, Lavrenčičeve Male črne skrbi in Horjakov strip Ride.

Za pogumni korak v svet stripa se je odločilo tudi Društvo Apokalipsa, s stripovsko mešanico Mikser, ki jo je Andreja Kocjan ustvarjala med letoma 2000 in 2006. Ne preseneča, da Kocjanova kot edina ženska stripovska predstavница prinaša ženske strahove in ženske radosti. Na eni strani strahove pred moško primitivnostjo, militantnostjo in politikantstvom, težave z identiteto in ženskim telesom, na drugi strani pa radost dobre družbe, radost ustvarjanja družinskega gnezdeca in radost materinstva.

Proti koncu leta je izšla tudi stripovska zbirka večstranskega ustvarjalca in mentorja stripovskih delavnic Andreja Štularja, ki je na enem mestu zbral presek kratkih stripov zadnjih osmih let. Kompost in druge anomalije je izšel v Stripburgerjevi ediciji O.

In prihodnost?

Če je bila preteklost pionirska in ledolomilska, je sedanjost pognal stripovsko kreativnost v polni tek. Navsezadnje so produkcijske možnosti veliko bolj dostopne kot kadarkoli v preteklosti, saj si za vrednost ene do dveh rednih mesečnih plač vsak lahko natisne svojo črno-belo zbirko. Tudi časopisov in revij, ki odpirajo možnost razvoja stripovskega uveljavljanja, niso majhne. Zato je prihodnost slovenskega stripa tako kot od nekdanj najprej v rokah risarjev in piscev, že v naslednjem trenutku pa tudi v navdušenju privržencev in ljubiteljev, ki h razvoju te kulturne panoge lahko poskrbijo predvsem tako, da se prelevijo v zbiralce. Cene slovenskih stripov so včasih presenetljivo nizke, kar kaže na velik duhovni potencial, ki ga s seboj prinašajo.

